

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN**

NGUYỄN THỊ NGÂN

**NGHIÊN CỨU MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM DỊCH TỄ,
BỆNH LÝ, LÂM SÀNG VÀ BIỆN PHÁP PHÒNG TRỊ
BỆNH SÁN DÂY Ở GÀ THẢ VƯỜN
TẠI TỈNH THÁI NGUYÊN**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ NÔNG NGHIỆP

THÁI NGUYÊN, 2012

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN**

NGUYỄN THỊ NGÂN

**NGHIÊN CỨU MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM DỊCH TỄ,
BỆNH LÝ, LÂM SÀNG VÀ BIỆN PHÁP PHÒNG TRỊ
BỆNH SÁN DÂY Ở GÀ THẢ VƯỜN
TẠI TỈNH THÁI NGUYÊN**

Chuyên ngành: Ký sinh trùng học thú y

Mã số: 62. 62. 50. 05

LUẬN ÁN TIẾN SĨ NÔNG NGHIỆP

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS. Nguyễn Thị Kim Lan

THÁI NGUYÊN, 2012

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục tiêu của đề tài	
3. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của đề tài	3
4. Những đóng góp mới của đề tài	3
Chương 1. TỔNG QUAN TÀI LIỆU	4
1.1. SÁN DÂY KÝ SINH Ở GÀ	4
1.1.1. Vị trí của sán dây ký sinh ở gà trong hệ thống phân loại động vật	4
1.1.2. Thành phần loài sán dây ký sinh ở gà Việt Nam	5
1.1.3. Đặc điểm hình thái, cấu tạo một số loài sán dây ký sinh ở gà	6
1.1.4. Chu kỳ sinh học của sán dây ký sinh ở gà	11
1.2. BỆNH SÁN DÂY Ở GÀ	13
1.2.1. Cơ chế sinh bệnh	13
1.2.2. Dịch tễ học của bệnh sán dây gà	14
1.2.3. Miễn dịch học bệnh sán dây gà	22
1.2.4. Triệu chứng lâm sàng của gà bị bệnh sán dây	23
1.2.5. Bệnh tích của gà bị bệnh sán dây	25
1.2.6. Phương pháp chẩn đoán bệnh sán dây gà	27
1.2.7. Điều trị và phòng bệnh sán dây cho gà	28
Chương 2. ĐỐI TƯỢNG, VẬT LIỆU, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	34
2.1. ĐỐI TƯỢNG, THỜI GIAN, ĐỊA ĐIỂM NGHIÊN CỨU	34
2.2. VẬT LIỆU NGHIÊN CỨU	34
2.3. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU	35
2.3.1. Nghiên cứu một số đặc điểm dịch tễ bệnh sán dây ở gà thả vườn tại tỉnh Thái Nguyên	35
2.3.2. Nghiên cứu bệnh lý, lâm sàng bệnh sán dây gà	35
2.3.3. Nghiên cứu biện pháp phòng, trị bệnh sán dây gà	36
2.4. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	36
2.4.1. Phương pháp lấy mẫu, xét nghiệm và đánh giá tỷ lệ, cường độ nhiễm sán dây	36

2.4.2. Phương pháp mổ khám, thu thập và định loại sán dây, thu thập bệnh phẩm làm tiêu bản vi thể	37
2.4.3. Quy định một số yếu tố liên quan đến các chỉ tiêu nghiên cứu dịch tễ bệnh sán dây ở gà thả vườn	38
2.4.4. Phương pháp nghiên cứu đốt và trứng sán dây ở ngoại cảnh	39
2.4.5. Xác định loài kiến - KCTG của sán dây <i>Raillietina spp.</i> , tỷ lệ kiến nhiễm ấu trùng <i>Cysticercoid</i> , đặc điểm hoạt động của kiến theo mùa vụ	41
2.4.6. Phương pháp nghiên cứu bệnh lý, lâm sàng của bệnh sán dây <i>Raillietina spp.</i>	41
2.4.7. Phương pháp xác định hiệu lực của thuốc tẩy sán dây cho gà	44
2.4.8. Phương pháp xác định tác dụng của một số biện pháp phòng bệnh sán dây cho gà thả vườn	45
2.4.9. Thử nghiệm quy trình phòng trừ tổng hợp bệnh sán dây cho gà thả vườn	46
2.5. PHƯƠNG PHÁP XỬ LÝ SỐ LIỆU	47
Chương 3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN	48
3.1. NGHIÊN CỨU MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM DỊCH TỄ BỆNH SÁN DÂY Ở GÀ THẢ VƯỜN TẠI TỈNH THÁI NGUYÊN	48
3.1.1. Tình hình nhiễm sán dây ở gà thả vườn của tỉnh Thái Nguyên	48
3.1.1.1. Thành phần loài sán dây ký sinh ở gà thả vườn của tỉnh Thái Nguyên	48
3.1.1.2. Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây ở gà thả vườn của các huyện, thành - tỉnh Thái Nguyên	50
3.1.1.3. Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây theo tuổi gà	55
3.1.1.4. Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây ở gà theo vùng sinh thái	57
3.1.1.5. Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây theo mùa vụ	60
3.1.2. Nghiên cứu sự ô nhiễm, phân huỷ đốt và sự tồn tại của trứng sán dây gà ở ngoại cảnh	62
3.1.2.1. Sự ô nhiễm đốt và trứng sán dây ở nền chuồng, xung quanh chuồng và vườn thả gà	62

3.1.2.2. Thời gian đốt sán phân huỷ giải phóng trứng sán dây và thời gian sống của phôi 6 móc trong trứng sán dây trên phân	64
3.1.2.3. Thời gian phân huỷ đốt và thời gian sống của phôi 6 móc trong trứng sán dây ở đất bề mặt	68
3.1.3. Nghiên cứu về kiến - ký chủ trung gian của sán dây <i>Raillietina spp.</i>	71
3.1.3.1. Thành phần loài kiến - ký chủ trung gian của sán dây <i>Raillietina spp.</i>	71
3.1.3.2. Tỷ lệ nhiễm <i>Cysticercoid</i> của các loài kiến đã phát hiện ở tỉnh Thái Nguyên	73
3.1.3.3. Đặc điểm hoạt động của kiến - ký chủ trung gian của sán dây <i>Raillietina spp.</i> theo mùa	74
3.2. NGHIÊN CỨU BỆNH LÝ, LÂM SÀNG CỦA BỆNH SÁN DÂY GÀ	76
3.2.1. Nghiên cứu bệnh lý, lâm sàng của gà gây nhiễm sán dây <i>Raillietina spp.</i>	76
3.2.1.1. Gây nhiễm cho kiến <i>Tetramorium caespitum</i> bằng trứng sán dây <i>Raillietina spp.</i>	76
3.2.1.2. Thời gian gà gây nhiễm bắt đầu thải đốt sán dây	77
3.2.1.3. Diễn biến thải đốt sán của gà sau gây nhiễm	78
3.2.1.4. Sự thải đốt sán theo thời gian trong ngày của gà gây nhiễm	79
3.2.1.5. Triệu chứng lâm sàng của gà sau gây nhiễm sán dây	80
3.2.1.6. Kết quả mổ khám gà gây nhiễm sán dây	81
3.2.1.7. Xác định một số chỉ số máu của gà gây nhiễm và gà đối chứng	83
3.2.2. Nghiên cứu bệnh lý, lâm sàng của gà bị bệnh sán dây ở các địa phương	86
3.2.2.1. Tỷ lệ gà nhiễm sán dây ở các địa phương có triệu chứng lâm sàng	86
3.2.2.2. Sự thải đốt sán theo thời gian trong ngày	87
3.2.2.3. Bệnh tích đại thể ở đường tiêu hóa gà bị bệnh sán dây ở các địa phương	89
3.2.2.4. Bệnh tích vi thể do sán dây gây ra	91
3.3. NGHIÊN CỨU BIỆN PHÁP PHÒNG TRỊ BỆNH SÁN DÂY CHO GÀ THẢ VƯỜN	92
3.3.1. Xác định hiệu lực của một số thuốc tẩy sán dây cho gà	92

3.3.1.1. Xác định hiệu lực của thuốc tẩy sán dây cho gà trên diện hẹp	92
3.3.1.2. Hiệu lực của thuốc tẩy sán dây cho gà trên diện rộng	96
3.3.1.3. Sử dụng thuốc tẩy sán dây đại trà cho gà	97
3.3.2. Xác định tác dụng của một số biện pháp phòng bệnh sán dây cho gà thả vườn	99
3.3.2.1. Xác định tác dụng diệt trứng sán dây gà bằng thuốc sát trùng trong điều kiện phòng thí nghiệm	99
3.3.2.2. Xác định tác dụng diệt kiến của một số thuốc diệt côn trùng trong điều kiện phòng thí nghiệm và ở thực địa	100
3.3.3. Thử nghiệm và đề xuất quy trình phòng trị bệnh sán dây cho gà thả vườn	101
3.3.3.1. Thử nghiệm quy trình phòng trị bệnh sán dây cho gà thả vườn trên diện hẹp	101
3.3.3.2. Thử nghiệm quy trình phòng trị bệnh sán dây cho gà thả vườn ở các địa phương	103
3.3.3.3. Đề xuất quy trình phòng trị bệnh sán dây cho gà thả vườn	105
KẾT LUẬN VÀ ĐỀ NGHỊ	107
1. KẾT LUẬN	107
2. ĐỀ NGHỊ	108
TÀI LIỆU THAM KHẢO	109
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CÓ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI	126
MỘT SỐ HÌNH ẢNH CỦA ĐỀ TÀI	127
PHỤ LỤC	141

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT TRONG LUẬN ÁN

A ⁰	:	độ ẩm
cs	:	cộng sự
ĐC	:	đối chứng
GN	:	gây nhiễm
h	:	giờ
H.	:	huyện
KCTG	:	ký chủ trung gian
kg TT	:	kg thể trọng
Nxb	:	Nhà xuất bản
R.	:	Raillietina
SDS	:	số đốt sán
spp.	:	species plural
t ⁰	:	nhiệt độ
TN	:	thí nghiệm
TP.	:	thành phố
TX.	:	thị xã

DANH MỤC CÁC BẢNG

	<i>Trang</i>
<i>Bảng 3.1.</i> Những loài sán dây ký sinh ở gà thả vườn của tỉnh Thái Nguyên	48
<i>Bảng 3.2a.</i> Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây ở gà thả vườn của các huyện, thành (qua xét nghiệm phân)	50
<i>Bảng 3.2b.</i> Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây ở gà thả vườn của các huyện, thành (qua mổ khám)	53
<i>Bảng 3.3a.</i> Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây theo tuổi gà (qua xét nghiệm phân)	55
<i>Bảng 3.3b.</i> Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây theo tuổi gà (qua mổ khám)	55
<i>Bảng 3.4.</i> Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây ở gà theo vùng sinh thái (qua xét nghiệm phân)	58
<i>Bảng 3.5.</i> Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây ở gà thả vườn theo mùa vụ (qua xét nghiệm phân)	60
<i>Bảng 3.6.</i> Sự ô nhiễm đất và trứng sán dây ở nền chuồng, xung quanh chuồng và vườn thả gà	62
<i>Bảng 3.7.</i> Thời gian đất sán trong phân gà phân huỷ giải phóng trứng sán dây	65
<i>Bảng 3.8.</i> Thời gian sống của trứng sán dây trong phân gà	66
<i>Bảng 3.9.</i> Thời gian phân huỷ đất giải phóng trứng sán dây ở lớp đất bề mặt	68
<i>Bảng 3.10.</i> Thời gian sống của trứng sán dây ở lớp đất bề mặt	70
<i>Bảng 3.11.</i> Loài kiến - ký chủ trung gian của sán dây <i>Raillietina spp.</i> ở các vùng sinh thái của tỉnh Thái Nguyên	72
<i>Bảng 3.12.</i> Tỷ lệ mẫu kiến mang ấu trùng <i>Cysticercoid</i> trong cơ thể	73
<i>Bảng 3.13.</i> Đặc điểm hoạt động của kiến - ký chủ trung gian của sán dây gà	75
<i>Bảng 3.14.</i> Gây nhiễm cho kiến <i>Tetramorium caespitum</i> bằng trứng sán dây <i>Raillietina spp.</i>	76
<i>Bảng 3.15.</i> Thời gian gà gây nhiễm bắt đầu thải đất sán dây	77

<i>Bảng 3.16.</i> Diễn biến thái đốt sán của gà sau gây nhiễm	78
<i>Bảng 3.17.</i> Sự thái đốt sán theo thời gian trong ngày của gà gây nhiễm	79
<i>Bảng 3.18.</i> Trạng thái phân của gà sau gây nhiễm sán dây	80
<i>Bảng 3.19.</i> Kết quả mổ khám bệnh tích gà gây nhiễm sán dây	82
<i>Bảng 3.20.</i> Một số chỉ số máu của gà gây nhiễm sán dây và gà đối chứng	83
<i>Bảng 3.21.</i> Công thức bạch cầu của gà gây nhiễm sán dây và gà đối chứng	85
<i>Bảng 3.23.</i> Sự thái đốt sán dây ở các khoảng thời gian trong ngày theo mùa	88
<i>Bảng 3.24.</i> Bệnh tích đại thể và số lượng sán dây ký sinh ở gà bị bệnh	89
<i>Bảng 3.25.</i> Tỷ lệ tiêu bản có bệnh tích vi thể của gà bị bệnh sán dây	91
<i>Bảng 3.26a.</i> Thử nghiệm thuốc <i>Praziquantel</i> tẩy sán dây cho gà	92
<i>Bảng 3.26b.</i> Thử nghiệm thuốc <i>Niclosamide</i> tẩy sán dây cho gà	93
<i>Bảng 3.26c.</i> Thử nghiệm thuốc <i>Fenbendazole</i> tẩy sán dây cho gà	94
<i>Bảng 3.27.</i> Hiệu lực của thuốc tẩy sán dây cho gà trên diện rộng	96
<i>Bảng 3.28.</i> Sử dụng thuốc <i>Praziquantel</i> tẩy đại trà cho gà nhiễm sán dây	98
<i>Bảng 3.29.</i> Tác dụng của chất sát trùng đối với trứng sán dây	99
<i>Bảng 3.30.</i> Tác dụng diệt kiến của một số thuốc diệt côn trùng	100
<i>Bảng 3.31.</i> Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây ở gà thả vườn sau 1,5 và 3 tháng thử nghiệm biện pháp phòng trị bệnh	102
<i>Bảng 3.32.</i> Khối lượng gà ở lô thí nghiệm và đối chứng	103
<i>Bảng 3.33.</i> Thử nghiệm quy trình phòng bệnh sán dây cho gà ở tỉnh Thái Nguyên	104

DANH MỤC CÁC BIỂU ĐỒ, ĐỒ THỊ

	<i>Trang</i>
<i>Biểu đồ 3.1.</i> Tỷ lệ nhiễm sán dây ở gà thả vườn tại tỉnh Thái Nguyên	54
<i>Biểu đồ 3.2.</i> Cường độ nhiễm sán dây/ gà theo lứa tuổi (<i>qua xét nghiệm phân</i>)	56
<i>Biểu đồ 3.3.</i> Tỷ lệ và cường độ nhiễm sán dây ở gà theo vùng sinh thái	58
<i>Biểu đồ 3.4.</i> Tỷ lệ nhiễm sán dây ở gà theo mùa vụ	60
<i>Biểu đồ 3.5.</i> Sự ô nhiễm đất và trứng sán dây ở nền chuồng, xung quanh chuồng và vườn thả gà	63
<i>Biểu đồ 3.6.</i> So sánh một số chỉ số máu của gà gây nhiễm và gà đối chứng	83
<i>Đồ thị 3.1.</i> Tỷ lệ nhiễm sán dây ở gà theo lứa tuổi	56